משנה · אחרונים · הון עשיר · סדר קדשים

הון עשיר על משנה תמורה

רבי עמנואל חי ריקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הון עשיר על משנה תמורה

רבי עמנואל חי ריקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הון-עשיר-על-משנה-תמורה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה ב 4
משנה ד 4
משנה ה 4
משנה ו 4
פרק ב 4
משנה ג 4
פרק ג 5
משנה א 5
פרק ד 5
משנה א 5
פרק ה 5
משנה ג 5
משנה ה 6
פרק ו 6
משנה ג 6
משנה ד 6
פרק ז 6
משנה ה 6

פרק א

משנה ב

תמורה

תמורה יש בו שבעה פרקים, ואפשר שהם כנגד שבעה ימי אבל שהם תמורת שבעת ימי חופה (עי' בר"ר פ"ק יג), שהם ותמורתם הם קדש, שאינו ראוי לעשות בהם מלאכה. וע"ד הנסתר נכון בעיני לומר שהם כנגד אותיות בג"ד כפר"ת, שהם התמורות, כדאיתא בספר היצירה (פ"ד):

מן הבקר מן הצאן וכו'. בתמורה כתיב (ויקרא כז, ט) ואם בהמה אשר יקריבו ממנו קרבן לה' וכו'. ובויקרא הוזכרו ראשונה בקר וצאן. וכסדר הזה הם מסודרים בקרא אחד שור שה כשבים ושה עזים. משום הכי שנאם כסדר הזה אע"ג דהוי זו ואצ"ל זו כמ"ש התי"ט: **ממירין אחד בשנים ושנים באחד**. דלא תימא דווקא הוא נקט נמי מנין אחר, ונקט מאה באחד ואחד במאה, על שם בהמה שהוא לשון נופל על לשון במאה, וגם הוא מנין מסויים:

משנה ד

אין המדומע וכו'. נשנו אגב האומר רגלה של זו וכו', שנתפשטה הקדושה בכלה מפני שמעורבת בה:

משנה ה

אין מי חטאת וכו'. דומים קצת לאין מים שאובים וכו':

אין בית הפרס. דומה קצת לאין המדומע:

ולא תרומה. דומה קצת לולא תמורה:

ולא תמורה. אע"ג דהיא מרת מכלתין שנאה בסוף, משום דצריך להאריך בה בפלוגתא:

משנה ו

העופות והמנחות. כסדר הזה הם מסודרים בויקרא (א, יד-יז. ב, א-טז), לפיכך אין להקשות דהוי זו ואצ"ל זו:

פרק ב

משנה ג

הצבור והשותפין. לגבי אבל לא ממירין הוי לא זו אף זו:

רא"א. מלתא אחריתי דלא שייכא במלתא דת"ק, משום הכי לא קתני אמר ר' אלעזר, אע"ג דליכא דפליג עליו במשנה כמ"ש התי"ט:

פרק ג

משנה א

שולדותיהן ותמורותיהן. הקדים ההיתר לאיסור דלא שכיח:

ולד שלמים וכו' ו**ולד תודה וכו'**. הקדימם לעולה משום דלא שייכא בגופה ולד אלא בתמורה:

פרק ד

משנה א

ותמורת חטאת ולד וחטאת. שניהם לשון יחיד וזכר הם, ולכן אי הוה תני ולד חטאת ותמורתו לא הוה ידעינן אי אולד קאי או אחטאת עצמו, משום הכי שנה בפירוש ותמורת חטאת, מה שלא עשה כן בפרק דלעיל גבי שלמים, דשנה ולד שלמים ותמורתן, דליכא למטעי דתמורתן קתני לשון רבים וולד לשון יחיד הוא, ודכוותא גבי תודה שנה ולד תודה ותמורתה, דליכא למימר דתמורתה קאי אולד דהא ולד לשון זכר הוא:

פרק ה

משנה ג

אמר ר' יוסי וכו'. וכה"ג תנן במשנה ד', אע"ג דפליג בתרויהו, ולפי מה שנראה מלשון המשנה בדרך כלל, כל היכא דהחכם החולק משמיע לנו מחלוקתו בלשון בד"א או כיוצא בו דהוא כמפרש לשון הת"ק, או שנותן טעם לדבריו כגון הכא דקתני הואיל ואי אפשר לקרות וכו', או שמקשה על דבריו, קתני ליה בלשון אמר. וכן מצאתי וראיתי כי כל היכא דחכם אחד מזכיר איזה ענין שלא נזכר הפכו כלל בדברי הת"ק, ואין לו שייכות עם דברי ת"ק אלא שהוא מאותו ענין, קתני ר' פלוני אומר אע"ג דת"ק לא פליג עליו, ופירוש[ו] ר' פלוני אומר מלתא אחריתי בענין זה, כמו שפרשתי בכמה דוכתי שזכרתי, ולא שייך שפיר למימר אמר ר' פלוני אע"ג שהזכיר ברישא סברא אחרינא באותו ענין, הואיל ולא קאי על דבר הראשון כלל, ודוק בהשגרת לישן ותשכח שכן הוא האמת, ועל היוצא מהכלל הזה צריך לבקש טעם, אף כי בכל הששה סדרי משנה לא תמצא כי אם א' או שנים יוצאים:

משנה ה

זו תמורת זו זו חלופת זו. אע"ג דבהזהרה כתיב (ויקרא כז, י) לא יחליפנו ולא ימיר. במעשה (סיפיה דקרא) לא נכתב כי אם ואם המר ימיר. ולפי זה לא זו אף זו הוא, אבל קשה דזו תחת זו דלא נזכר כלל בתורה, ה"ל לשנות בסוף:

פרק ו

משנה ג

אחד נטל עשרה ואחד תשעה וכלב. הואיל וקמ"ל דשדי טינופא דכלב אכולהו וכולהו אסירי כמ"ש הר"ב, לא היה יכול לפחות לאשמועינן רבותא ממנין שלשה, והואיל וכן נקט מנין מסוים והוא עשרה, שהוא ראש למספר העשיריות:

משנה ד

נתן לה עופות הרי אלו אסורין. הוצרך לשנותו בתר מוקדשין, משום שהיה בדין דקאי עליו ואינו יכול לעשות הק"ו כל עוד שלא ידע שנתן לה מוקדשין מותרין:

פרק ז

משנה ה

חמץ בפסח ישרף. תנן בפ"ב דפסחים (משנה א'), ר' יהודה אומר אין בעור חמץ אלא שריפה, וחכ"א אף מפזר וזורה לרוח ומטיל לים. ומדתנן אף ש"מ דמקילין מר' יהודה, ואף הם מודו דיכול לשרפו, ואף לפי הירושלמי (פסחים פ"ב ה"א, דף י:) וכמה נוסחאות אחרות דלא גרסינן אף, צ"ל דהוי הכי, מדאמר ר' יהודה אין ביעור חמץ אלא שריפה וחכ"א מפזר וכו', ולא אמרו אין ביעורו אלא פזור וכו' כלישנא דר' יהודה, נמצא לפי זה דאף לרבנן חמץ בפסח ביעורו קל דאפרו מותר כדין כל הנשרפים (דף לד.), כן נראה לכאורה.

ולפי זה הוה אתי שפיר מה שפירש הר"ב לקמן (מ"ו) בכל הנשרפים לא יקברו, כגון חמץ דדינו בשריפה, ופסק הלכה כן אע"ג דהכא פי' על פי הש"ס דחמץ בפסח ישרף אתיא כר' יהודה ואין הלכה כן, ויהיה פירושו דהאי, דמשמע דישרף דווקא אתיא כר' יהודה, דלרבנן לאו דווקא הוא בשריפה, ולקמן דתנן כל הנשרפין לא יקברו, דהנשרפין אפרן מותר והנקברים אפרם אסור, כל שכן מה שאינו צריך אפילו שריפה דווקא אלא שיכול לשרפו אם ירצה, כגון החמץ דלא יקברו, ובזה אתי שפיר דאע"ג דפסק הרמב"ם בסוף הלכות פיסולי המוקדשין דכל הנשרפין לא יקברו, ומטעם זה עצמו, מ"מ פסק בה' חמץ

ומצה (פ"ג הי"א) דהחמץ שורפו או מפרר וזורה, ואי איתא דמפרר וזורה הוא בקבורה, איך פסק כן הלא כל הנשרפין לא יקברו וכל הנקברים לא ישרפו, ואי פסק כר"י דדינו בשריפה דווקא, לא ה"ל להתיר לכתחילה פוררו דהוא כמו קוברו, ואי ס"ל דרבנן פוררו דווקא הוא כדין קבורה ופסק כותיהו, לא ה"ל לפסוק שורפו דהא פסק כרבנן דהכא דכל הנקברים לא ישרפו, אלא ודאי צ"ל דס"ל להרמב"ם כמו שכתבנו דפוררו הוא קל משריפה ושאף פוררו אמור רבנן, וכותיהו פסק. וה"ט דבסוף הלכות פיסולי המוקדשין לא מנה החמץ בפסח לא בין הנקברין ולא בין הנשרפין, משום דמן הדין אינו טעון לא זה ולא זה אלא דיו בפירור וכדומה דהוא קל משניהם כרבנן ואף הר"ב לא מנאו בסוף מתניתין אלא לאשמועינן דאפרו מותר אם שרפו לא שיהיה טעון שריפה מן הדין דאין זה אלא לדעת ר"י ואין הלכה כמותו.

אבל קשה דבפסחים דף י"ב ע"ב גרסינן אמר ר' יהודה אמתי שלא בשעת ביעורו אבל בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר, ופירשו התוספות בכח הירושלמי דשלא בשעת ביעורו ר"ל אחר שש ובשעת ביעורו בשש. הרי מבואר דדין זה הקל דשריפה או פירור הוא אף אחר שש, וכן הא דאמרינן הכא דחמץ בפסח ישרף דווקא ועליו תנן כל הנשרפין לא יקברו משום דכל הנשרפין אפרן מותר וכ"ש בחמץ שאינו צריך אפילו שריפה שאפרו מותר כי שרפו הוא אף אחר שש וא"כ איך פסק הרמב"ם (שם) מההיא דפסחים דף כ"א ע"ב דאמר רבא חרכו קודם זמנו מותר בהנאה אחר זמנו מכלל דאם חרכו אחר זמנו אסור בהנאה והלא כל שדינו בשריפה או בדבר קל ממנו והוא חמץ בפסח אחר זמנו אפרו מותר ועוד קשה דאמרינן התם ולא יסיק בו תנור וכרים פשיטא לא צריכה לר' יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה ס"ד אמינא הואיל ואמר ר' יהודה מצותו בשריפה בהדי דקא שריף ליה לתהני מיניה קמ"ל, וכתבו התוס' (ד"ה בהדי) ז"ל: בהדי דקשריף ליה לתהני מיניה משום דלר' יהודה דאמר חמץ בשריפה אפרו מותר, דתני בפ' בתרא דתמורה כל הנשרפין אפרן מותר וקס"ד בהדי דקשריף ליה לתהני מיניה, אבל לרבנן דאין מצותו בשריפה והוי מן הנקברים דאמר בפ' בתרא דתמורה אפרן אסור ופשיט לדידהו דבהדי דקשריף ליה אסור ליהנות ממנו ע"כ. הרי מבואר דמפרר וכו' דרבנן הוא כמו נקברין דהכא וא"כ הוא א"א שיאמרו אף מפרר וכו' דהיינו קבורה מדאמרו הכא כל הנשרפין לא יקברו וכן איפכא ומדפסק הרמב"ם האי כללא איך פוסק שורפו או מפרר אם אמת שמפרר הוא כמו קבורה כנראה בכח הש"ס ולפי הרב המגיד נראה דכן דעתו ז"ל שהרי כתב על מה שפסק שחרכו אחר זמנו אסור בהנאה ז"ל: ואסור הפחמין מבואר הוא כיון שחרכו אחר זמנו ועוד שאין חמץ בפסח מן הנשרפין שאפרן מותר,

עכ"ל. מכלל דס"ל דהוי מן הנקברין:

ואף אם נטה אשורנו מני דרך התוספות ונפרש כפי פירוש רש"י (פסחים דף יב: ד"ה שלא בעת ביעורו) דהמחלוקת הוא דווקא קודם זמן איסורו אבל בשבע שהוא שעת ביעורו השבתתו בכל דבר, דנמצא לפי זה שאחר זמן איסורו לכ"ע יש לו דין הנקברים דאפרם אסור כמ"ש הרמב"ם. קשה דהמדקדק יפה בירושלמי נראה דאתי דווקא לפירוש התוספות, שהרי הכי גרסינן התם (פ"ב ה"א, דף יב:) אית תני עד שלא הגיע זמן ביעורו את מבערו בכל דבר משהגיע זמן ביעורו את מבערו בשריפה ואתיא כר' יהודה ואית תניי תני עד שלא הגיע זמן ביעורו את מבערו בשריפה משהגיע זמן ביעורו את מבערו בכל דבר ואתיא כרבנן ע"כ, הרי דשריפה דר"י דמתניתין וכל דבר דרבנן הוא משהגיע זמן איסורו דבשלא הגיע אז אף הוי המחלוקת מהופך דלר"י בכל דבר ולרבנן דווקא בשריפה.

אבל יש לתרץ דלעולם פסק כרבנן וקודם זמן איסורו לרבנן הוא מן הנשרפים ומשום הכי מותר אפרו בהנאה ואחר זמן איסורו יש לו לרבנן דין הנקברים ומשום הכי אפרו אסור בהנאה. אבל עדיין נפלאת היא ממנו למה לא חילק הרמב"ם בדין ביעור חמץ בין ביערו קודם זמן איסורו לאחר זמן איסורו ולימא דקודם זמן איסורו ביעורו בשריפה דווקא ואחר זמן איסורו בכל דבר דווקא כרבנן. ואין בידנו לומר אלא דאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חוץ כ"ש במקום שלא נאמר כגון הכא דאין למדין ממנו וכל נשרפין לא יקברו מדבר בכלם חוץ מחמץ בפסח דבפי' אמרו אף מפזר וזורה דמשמע דאף על גב דדינו בשריפה יכול לדונו אף בקבורה והוא מפזר ודומיו כמ"ש התוס' ומטעם זה אפרו אסור בהנאה לרבנן כי שריף ליה כדין הנקברים והוא לאחר זמן איסורו ולר' יהודה דס"ל דאינו יכול לדונו בקבורה לאחר זמן איסורו יש לו דין הנשרפים ממש דאפרו מותר ומשום הכי הוצרך התנא לאסור הנאתו בעודו נשרף קודם שנעשה אפר והרמב"ם כרבנן פסק וקודם זמן איסורו לרבנן דינו דווקא בשריפה ועל כן אפרו מותר לרבנן ולר' יהודה הוא להפך כמבואר בירושלמי הנ"ל וגם כן הכא כרבנן פסק לענין האפר אבל עדיין לא נתקררה דעתי דה"ל לפסוק דקודם זמן ביעורו הוי בשריפה דווקא והוא ז"ל לא עשה כן אלא סתם דבריו וצ"ע:

ותרומה טמאה. לא כללה בהדי חמץ, משום דחמץ דברי יחיד הם דלא כהלכתא לפי דברי הר"ב, ותרומה אתיא ככ"ע. ועוד דהיא מותרת בהנאה והוא אסור, ואין לומר דנכללה בהדי ערלה וכלאי הכרם, דהא את שדרכו לישרף וכו' לא קאי אתרומה, ולא קתני בה בפירוש תשרף משום דסמך אמאי דקתני בסיפא ומדליקין וכו':

בפת ובשמן. הפת הוא היותר חשוב שבאוכלי תרומה, והשמן אין משקה כיוצא בו ראוי להדלקה, משום הכי הזכירם:

תמורה מתחיל בהא ומסיים בתיו, שהתיו היא אות אמת המרובעת, שיש לה העמדה מכל צד כמשאז"ל (שבת קד.) וכן היא ההא, וכך היא התמורה שלעולם בקדושתה עומדת, כדכתיב (ויקרא כז, לג) והיה הוא ותמורתו יהיה קדש:

סליק מסכת תמורה. הקדושה ואסורה:

גדול הוא קדושתו של קרבן בדין תורה.

כי מקדיש חליפתו עת ישיח ובתמורה: